

CRNA GORA

ZAVOD ZA ŠKOLSTVO

Predmetni program

ISTORIJA RELIGIJE

Izborni predmet za IX razred osnovne škole

Podgorica

2017.

Sadržaj

A. NAZIV PREDMETA.....	3
B. ODREĐENJE PREDMETA.....	3
C. CILJEVI PREDMETA.....	4
D. POVEZANOST SA DRUGIM PREDMETIMA I MEĐUPREDMETNIM TEMAMA	4
E. OBRAZOVNO-VASPITNI ISHODI PREDMETA	5
F. DIDAKTIČKE PREPORUKE ZA REALIZACIJU PREDMETA	9
G. PRILAGOĐAVANJE PROGRAMA DJECI SA POSEBNIM OBRAZOVNIM POTREBAMA I NADARENIM UČENICIMA.....	10
I. USLOVI ZA REALIZACIJU PREDMETA (STRUČNA SPREMA I LITERATURA)	14

A. NAZIV PREDMETA ISTORIJA RELIGIJE

B. ODREĐENJE PREDMETA

Program ISTORIJA RELIGIJE daje pregled porijekla, razvoja i širenja vjerovanja/religija, s posebnim naglaskom na tri monoteističke religije – judaizam, hrišćanstvo i islam – koje su u značajnoj mjeri oblikovale svijet u kojem živimo.

Poznavanje istorije religije i vjerovanja nije samo dio obrazovanja već je, takođe, neophodno za razumijevanje svijeta punog različitosti, za život u takvom svijetu i za bolje razumijevanje sopstvenog identiteta u njemu. Učenici¹ treba da imaju priliku da na odgovarajući način proučavaju običaje, kulturu i etiku koji se razlikuju od njihovih da bi bolje razumjeli i uvažavali pripadnike drugih religija, s kojima treba harmonično da žive i rade tokom života. Saznanja o različitim religijskim pravcima i ulozi religije u savremenom svijetu doprinijeće tome da stereotipi i predrasude budu zamijenjeni razumijevanjem i uvažavanjem ili, barem, smanjivanju stereotipa i predrasuda.

Poznavanje istorije religije neophodno je, takođe, i za razumijevanje brojnih ideja i uticaja u umjetnosti i istoriji koji su imali odjeka u čitavom svijetu i oblikovali društvo kroz istoriju. Hronološki pristup u izučavanju istorije religije, korišćen u ovom programu, omogućava učenicima da razumiju razvoj i ulogu vjerovanja/religija u njihovom društvenom, političkom i ekonomskom kontekstu.

Program, takođe, nudi teorije o religiji i društveni, ekonomski i politički kontekst različitih religijskih pokreta, ličnosti i događaja. Dužna pažnja posvećena je i međusobnim uticajima i prožimanjima različitih vjerovanja/religija.

Istorija religije izučava se kao izborni predmet u IX razredu, s jednim časom sedmično, odnosno, 21 časom godišnje.

Razred	Sedmični broj časova	Broj časova – obavezni dio (80-85%)	Broj časova – otvoreni dio (15 do 20%)	Ukupno časova	Teorijska nastava	Vježbe i ostali vidovi nastave
IX	1	26	5	31	12	19

¹ Svi materijali koji se u ovom program koriste u muškom rodu obuhvataju iste izraze u ženskom rodu.

C. CILJEVI PREDMETA

Izučavanje ovog predmeta treba kod učenika da:

- razvije razumijevanje uloge religije u razvitku različitih civilizacija,
- podstakne kritičko razmišljanje o ulozi religije u savremenom svijetu,
- doprinese boljem razumijevanju sopstvenog identiteta,
- podigne svijest o različitim kulturama i tradicijama,
- podstiče razumijevanje i uvažavanje različitosti,
- razvija samopouzdanje i, istovremeno, empatiju i uvažavanje drugih,
- pomogne njegovo uključivanje i život u pluralističkom društvu sadašnjice.

D. POVEZANOST SA DRUGIM PREDMETIMA I MEĐUPREDMETNIM TEMAMA

Istorije religije blisko je povezana sa istorijom kroz izučavanje događaja, pojava i procesa smještenih u odgovarajući istorijski kontekst. Korelacija sa ovim predmetom može se naći kroz skoro sve istorijske teme.

Povezanost sa geografijom ostvaruje se kroz prostornu orijentaciju, čitanje mapa, praćenje migracije stanovništva, razumijevanje načina međusobnog uticaja odlika geografskog prostora i načina života u različitim periodima.

Nastava istorije religije povezana je s područjem jezika i komunikacije praćenjem istorije razvoja prvih oblika pismenosti i književnosti, razvijanjem analitičkog i kritičkog čitanja izvornih tekstova, kao i njegovanjem primjerenog i stručnog pisanja i izražavanja.

Istorija religije povezana je sa matematičkim područjem kada su u pitanju računanje vremena, analize demografskih podataka, te čitanje i pravljenje raznih tabela i dijagrama.

Kroz izučavanje uticaja vjerovanja/religije na muziku, slikarstvo, vajarstvo, arhitekturu prošlih epoha nastava istorije religije povezana je s predmetima muzičke i likovne kulture.

Izučavanje istorije religije u savremenom obrazovnom sistemu blisko je povezano sa izučavanjem informatike i tehnike u procesu razvoja digitalne pismenosti. Korišćenje digitalnih nastavnih sadržaja i aplikacija podrazumijeva razvijanje stručnog, kritičkog i odgovornog pristupa.

Međupredmetne oblasti / teme obavezne su u svim nastavnim predmetima i nastavnici/nastavnice su obavezni da ih ostvaruju. Međupredmetne oblasti / teme su sadržaji koji omogućavaju da se u opšteobrazovni kurikulum uključe određeni ciljevi i sadržaji obrazovanja koji nijesu dio formalnih

disciplina ili pojedinih predmeta ili koji su po strukturi interdisciplinarni. Ti sadržaji doprinose integrativnome pristupu opšteg obrazovanja i u većoj mjeri povezuju sadržaje pojedinih predmeta.

E. OBRAZOVNO-VASPITNI ISHODI PREDMETA

Razred IX

<p>Obrazovno-vaspitni ishod 1 <i>Na kraju učenja učenik će moći da objasni osnovne koncepte i pojmove religije.</i></p>
<p>Ishodi učenja</p> <p><i>Tokom učenja učenik će moći da:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - objasni osnovne religijske pojmove/koncepte: vjerovanje, vjerska zajednica, kult, obred, dogma, politeizam, monoteizam; - navede najzastupljenije svjetske religije današnjice; - opiše koncept obožavanja prirode; - analizira ideju zagrobnog života; - opiše pogrebne rituale u praistorijskom periodu.
<p>Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda</p> <p>Nastavnik treba da upućuje učenika na različite izvore informacija, pomaže im da povezuju prethodna i novostečena znanja, da na konkretnim primjerima pronalaze sličnosti i razlike. Nastavnik će primjenjivati aktivne metode nastave.</p> <p>a) Sadržaji/pojmovi: vjerovanje, vjerska zajednica; kult, obred, prinošenje žrtvi; mjesta/građevine na kojima se upražnjavaju rituali/obredi; politeizam, monoteizam; animizam/totemizam, hinduizam, judaizam, budizam, hrišćanstvo, islam;</p> <p>b) Aktivnosti učenja Učenici :</p> <ul style="list-style-type: none"> - iznose svoja dosadašnja saznanja o vjerovanjima i religiji; - na karti pokazuju rasprostranjenost glavnih religijskih sistema/zajednica u svijetu; - navode religije zastupljene u svom mjestu; - analiziraju izgled i elemente od kojih se sastoje mjesta na kojima se upražnjavaju rituali; - čitaju izvorne tekstove i analiziraju ih; - upoređuju različite koncepte zagrobnog života u predmonoteističko doba; - istražuju na zadatu temu; - diskutuju/debatuju na zadatu temu. <p>c) Broj časova realizacije (okvirno): 2 d)</p>
<p>Obrazovno-vaspitni ishod 2 <i>Na kraju učenja učenik će moći da objasni religijske sisteme Mesopotamije, Egipta, Grčke i Rima.</i></p>
<p>Ishodi učenja</p> <p><i>Tokom učenja učenik će moći da:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - opiše sistem vjerovanja civilizacija Mesopotamije; - objasni religijski sistem starog Egipta; - analizira religijski sistem antičkih Grka;

- procijeni religijski sistem antičkih Rimljana;
- analizira ulogu religije i sveštenstva u ustrojstvu država ranih civilizacija.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

Nastavnik treba što više da primjenjuje aktivne oblike i metode rada koje se fokusiraju na učeničku aktivnost i saradnju. Treba da podstiče interakciju nastavnik- učenik i razmjenu između samih učenika i da upućuje učenika na različite izvore informacija.

a) Sadržaji/pojmovi: panteon Mesopotamije; molitve, hramovi, zigurat, pogrebni rituali; staroegipatski panteon, kult Sunca, kult faraona, vjerovanje u besmrtnost/reinkarnaciju, pogrebni rituali; starogrčki panteon, Olimp, ceremonije, rituali, hram, oltar, pogrebni rituali, zagrobni život kod starih Grka; fetišizam i animizam u starom Rimu; poštovanje Lara, Penata, Vesti; starorimski panteon; kult imperatora; hrišćanstvo.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- iznose svoja dosadašnja saznanja o predmonoteističkim vjerovanjima i religijama;
- na karti pokazuju rasprostranjenost religijskih sistema koje proučavaju;
- analiziraju izgled i elemente mjesta na kojima se upražnjavaju rituali religija koje proučavaju;
- čitaju izvorne tekstove i analiziraju ih;
- analiziraju ulogu religije i sveštenstva u ustrojstvu država ranih civilizacija;
- pronalaze sličnosti i razlike u ceremonijama i ritualima religijskih sistema starih civilizacija, - upoređuju božanstva religijskih sistema koje izučavaju;
- upoređuju različite koncepte zagrobnog života u predmonoteističko doba;
- istražuju na zadatu temu;
- diskutuju/debatuju na zadatu temu.

c) Broj časova realizacije (okvirno): 6 časova.

Obrazovno-vaspitni ishod 3

Na kraju učenja učenik će moći da objasni karakteristike i specifičnosti judaizma.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- opiše nastanak judaizma;
- objasni koncept sakralnosti božjeg imena u judaizmu;
- sazna o računanju vremena kod Jevreja;
- navede svete tekstove judaizma ;
- navede osnovna načela, obrede i simbole judaizma;
- opiše najznačajnije praznike u judaizmu;
- analizira ulogu hrama u Jerusalmu u judaizmu;
- opiše propise za svakodnevni život Jevreja;
- objasni tri osnovna pravca u judaizmu danas.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

Nastavnik treba da povezuje gradivo s postojećim školskim i vanškolskim znanjima i iskustvima učenika, otvara mogućnost da učenik slobodno postavlja pitanja, istražuje i da upućuje učenika na različite izvore informacija.

a) Sadržaji/pojmovi:

Jehova, Izraeliti, „ugovor“; Abraham, Mojsije, David, mesija; kalendar; deset zapovijesti; Jerusalm, Hram, sinagoga, mikve; Stari zavjet, Tora, Talmud; molitva, šabat, post; raj/pakao, sudnji dan;

Davidova zvijezda, mezusa, menora; propisi za hranu (košer), higijenu i odijevanje; obrezivanje, bar micva, bat micva; vjenčanje, pogrebni obredi; Jom Kipur, Pasha, Sukot, Hanuka, Šavout, Dan sjećanja na holokaust; cionizam; ortodoksni, konzervativni i reformistički judaizam.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- razgovoraju o dosadašnjim saznanjima o judaizmu;
- identifikuju na karti teritorije na kojima je nastao judaizam;
- čitaju i analiziraju izvorne tekstove;
- Analiziraju izgled i elemente od kojih se sastoji sinagoga, na osnovu slikovnog materijala;
- porede originalni izgled hrama u Jerusalimu s hramovima predmonoteističkih religija;
- porede jevrejske propise za hranu, higijenu i odijevanje s propisima koji preovlađuju u savremenom društvu;
- istražuju na zadatu temu;
- diskutuju/debatuju na zadatu temu.

c) Broj časova realizacije (okvirno): 4 časa.

Obrazovno-vaspitni ishod 4

Na kraju učenja učenik će moći da objasni karakteristike i specifičnosti hrišćanstva.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- objasni nastanak i širenje hrišćanstva;
- opiše život Isusa Hrista;
- primjeni računanje vremena kod hrišćana;
- objasni osnovne dogme, obrede i opiše simbole;
- navede svete tekstove hrišćanstva;
- objasni teritorijalnu i hijerarhijsku organizaciju crkve;
- objasni podjelu hrišćanstva na katoličku i pravoslavnu crkvu;
- navede najznačajnije jeretičke pokrete;
- uporedi monaške redove/monasticizam;
- analizira osnovne karakteristike protestanizma;
- uporedi hrišćanstvo i judaizam;
- navede i opiše najznačajnije crkve i manastire u Crnoj Gori.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

Nastavnik treba da podstiču učenike na razmišljanje, kao i da na konkretnim primjerima pronalazi sličnosti i razlike. Nastavnik treba da planira posjetu hrišćanskim objektima u okruženju, sa ciljem posmatranja, istraživanja, prikupljanja podataka i različitog materijala.

a) Sadržaji/pojmovi:

Palestina, Jerusalim; Bogorodica, apostoli; kalendar; Biblija, jevanđelja; krst, riba; monoteizam, Sveto trojstvo, stvaranje, utjelovljenje, besmrtnost duše i uskrsnuće, sudnji dan, spasenje; liturgija, euharistija, nedjeljna služba, ispovijed, pričest, krštenje, post; vjenčanje, pogrebni rituali; deset zapovijesti, pakao/raj; anđeli, đavo; vaseljenski (ekumenski) sabor; sinod, patrijarh/mitropolit, Vatikan, papa, biskup; dijeceza, eparhija, parohija; benediktinci, franjevci, milosrdne sestre, karmelićanke, jezuiti; bogumili, valdenzi, albižani; anglikanci, luterani, kalvinisti, anabaptisti, baptisti, metodisti.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- razgovaraju o svojim dosadašnjim saznanjima o hrišćanstvu;
- na karti pokazuju rasprostanjenost hrišćanstva;
- upoređuju julijanski i gregorijanski kalendar i analiziraju njihovu primjenu;
- čitaju izvorne tekstove i analiziraju ih;
- na osnovu slikovnog materijala analiziraju izgled i elemente od kojih se sastoji crkva;
- pronalaze sličnosti i razlike između osnovnih dogmi u hrišćanstvu i judaizmu;
- razgovaraju o narodnim običajima kod nas prilikom proslavljanja najvažnijih hrišćanskih praznika;
- posjećuju lokalnu crkvu, saznaju o njenom istorijatu i analiziraju njen izgled;
- iznose svoja saznanja o funkcionisanju hrišćanske vjerske zajednice u svom okruženju;
- istražuju na zadatu temu;
- diskutuju/debatuju na zadatu temu.

c) Broj časova realizacije (okvirno): 7 časova.

Obrazovno-vaspitni ishod 5

Na kraju učenja učenik će moći da objasni karakteristike i specifičnosti islama.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- objasni nastanak islama i širenje;
- opiše život i djelo Muhameda;
- objasni najznačajniji raskol u islamu;
- primjenjuje računanje vremena kod muslimana;
- navodi svete tekstove muslimana;
- Objasni osnovne dogme, obrede i opiše simbole;
- obrazloži koncept „pet stubova islama“;
- objasni uticaj vjerskog prava na život muslimanske zajednice;
- navodi pravila za svakodnevni život muslimana;
- uporedi islam i hrišćanstvo;
- objasni način organizovanja islamske zajednice u Crnoj Gori;
- navodi i opisuje najznačajnije džamije u Crnoj Gori.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda

Nastavnik treba što više da primjenjuje aktivne oblike i metode rada koje se fokusiraju na učeničku aktivnost i saradnju. Treba da podstiče interakciju nastavnik- učenik i razmjenu između samih učenika. Nastavnik treba da planira posjetu islamskim objektima u okruženju, sa ciljem posmatranja, istraživanja, prikupljanja podataka i različitog materijala.

a) Sadržaji/pojmovi:

Alah; vjerovjesnik, proroci, hidžra; kalendar; Kuran, hadisi, suna; halifat; suniti, šiiti; sufizam; molitva, milostinja, post, hadžiluk; džihad; ihtijar; šerijat; polumjesec, zelena boja; sudnji dan, raj/pakao, anđeli, đavo; molitva, petak; propisi za hranu (halal), higijenu i odijevanje; vjenčanje; pogrebni rituali.

b) Aktivnosti učenja:

Učenici:

- razgovaraju o svojim dosadašnjim saznanjima o islamu;
- na karti pokazuju rasprostanjenost islama;
- čitaju izvorne tekstove i analiziraju ih;
- na osnovu slikovnog materijala analiziraju izgled i elemente od kojih se sastoji džamija;
- pronalaze sličnosti i razlike između osnovnih dogmi u islamu sa onima u hrišćanstvu i judaizmu;
- razgovaraju o narodnim običajima kod nas prilikom proslavljanja najvažnijih muslimanskih

praznika;

- upoređuju muslimanske propise za hranu, higijenu i odijevanje sa propisima koji preovlađuju u našem društvu danas;
- posjećuju lokalnu džamiju, saznaju o njenom istorijatu i analiziraju njen izgled;
- iznose svoja saznanja o funkcionisanju islamske vjerske zajednice u svom okruženju;
- istražuju na zadatu temu;
- diskutuju/debatuju na zadatu temu.

c) Broj časova realizacije (okvirno): 7 časova.

F. DIDAKTIČKE PREPORUKE ZA REALIZACIJU PREDMETA

U središtu vaspitno-obrazovnog procesa je učenik, a uloga nastavnika je da kreira i organizuje načine rada koji stvaraju optimalne uslove za učenje i podučavanje. Nastavnik treba da prilagodi metode rada učenicima kako bi što bolje odgovorio njihovim individualnim sposobnostima i potrebama, i kako bi što djelotvornije iskoristio čas.

Nastava istorije religije omogućava kombinaciju tradicionalnih i savremenih načina podučavanja, sa akcentom na aktivno učešće učenika u procesu učenja. Aktivnosti učenja predložene u tabelama samo su smjernica i predstavljaju jedan od mogućih načina kojima se mogu dostići ishodi učenja. Nastavnik ima autonomiju u planiranju nastave, određivanju broja i tipova časova, izboru nastavnih metoda, oblika rada, sredstava i aktivnosti za svaki vaspitno-obrazovni ishod.

Imajući u vidu kompleksne relacije između izvornog koncepta religije i promjena koje se vremenom dešavaju, kao i interakciju između religije i kulture, u nastavi istorije religije uvijek treba imati fleksibilan način interpretacije tema i sadržaja. Nastavnici treba da naglašavaju da mogu postojati i da, najčešće, postoje određene razlike između zvanične religije i „vjerske tradicije“ neke zajednice čiji kontekst definišu prostor i vrijeme u kome pripadnici te zajednice žive i djeluju. Pluralizam „vjerskih tradicija“ treba tumačiti kao još jedan pokazatelj religije kao kompleksnog društvenog fenomena.

Uvođenje učenika u izučavanje istorije religije nužno je usmjeriti tako da učenik bude subjekt vaspitno-obrazovnog procesa što je moguće više, kako bi se na taj način osposobio za samostalan rad i dalje samoobrazovanje. Izborom i sinhronizovanom primjenom odgovarajućih oblika rada (frontalni, rad u paru, individualni, grupni), metoda (metoda usmenog izlaganja, metoda rada sa štampanim tekstom, metoda pisanih i ilustrativnih radova, metoda demonstracije, metoda debate, metoda ekskurzija), sredstava (karte, kompjuter, nastavni listići), učenik dolazi u sam centar pedagoškog interesovanja.

Metode u nastavi istorije religije treba da budu maksimalno interaktivne: treba da uvijek postoji dinamika između onoga što nastavnik predaje o datoj temi i onoga što učenik o tome zna. Ovo se naročito odnosi na teme običaja i propisa koje praktikuju pripadnici određenih zajednica u Crnoj Gori, i praznika koje slave. Ove teme predstavljaju najbolju priliku za promišljanje i ilustraciju načina na koji religija, odnosno, pripadnost neke zajednice određenoj religiji utiču i oblikuju njen način života. One, takođe, predstavljaju i odličan materijal za poređenje običaja, propisa i praznika

između različitih religija, osobito onih koje su dominantno prisutne u Crnoj Gori danas, hrišćanstva i islama. Učenike treba pustiti da na svoj način pričaju o običajima i vjerovanjima religije kojoj pripadaju, o životu njihove vjerske zajednice.

Veoma značajan faktor u nastavi istorije religije predstavlja okruženje u kojem se njeguju međusobno razumijevanje, poštovanje i povjerenje, u kojem će učenici biti ohrabrivani da učestvuju u dijalogu, da sa uvažavanjem saslušaju različite stavove i mišljenja. Prevažodno je obaveza nastavnika da u učionici postoji takvo okruženje. Nikako ne smije postojati atmosfera u kojoj bi bile isticane prednosti jedne religije na račun druge. Naročito to važi za ishode koji se odnose na religije koje su dominantno zastupljene u Crnoj Gori danas – hrišćanstvo i islam.

Nastavnici treba stalno da podsjećaju učenike da put ka razumijevanju nije samo sticanje znanja već i refleksivnost, odnosno, promišljanje o uticaju onoga što su naučili na njihovo prethodno razumijevanje određenog fenomena/procesa.

G. PRILAGOĐAVANJE PROGRAMA DJECI SA POSEBNIM OBRAZOVNIM POTREBAMA I NADARENIM UČENICIMA

a. Prilagođavanje programa djeci sa posebnim obrazovnim potrebama

Članom 11 Zakona o vaspitanju i obrazovanju djece sa posebnim obrazovnim potrebama propisano je da se u zavisnosti od smetnji i teškoća u razvoju, kao i od individualnih sklonosti i potreba djece obrazovni programi, pored ostalog mogu: a.) modifikovati skraćivanjem ili proširivanjem sadržaja predmetnog programa; b.) prilagođavati mijenjanjem metodike kojom se sadržaji predmetnog programa realizuju.

Član 16 istog Zakona propisuje da je škola, odnosno resursni centar dužan da, po pravilu, u roku od 30 dana po upisu djeteta, donese individualni razvojno-obrazovni program za dijete sa posebnim obrazovnim potrebama (IROP), u saradnji sa roditeljem i o tome obavijesti Zavod za školstvo, Centar za stručno obrazovanje i Ispitni centar.

Individualnim razvojno-obrazovnim programom se određuju: oblici vaspitno-obrazovnog rada za vaspitno-obrazovne oblasti, odnosno, predmete, način izvođenja dodatne stručne pomoći, prohodnost između programa, prilagođavanje u organizaciji, standardi znanja, postignuća i vještina, provjera, ocjenjivanje znanja, postignuća i napredovanja djeteta, kao i raspored časova. Za pripremu, primjenu, praćenje i prilagođavanje programa škola obrazuje stručni tim koji čine: nastavnici, stručni saradnici škole ili resursnog centra, uz učešće roditelja. Individualni razvojno-obrazovni program se može u toku godine mijenjati, odnosno, prilagođavati u skladu sa napretkom i razvojem djeteta.

Više informacija moguće je naći na sajtu:

<http://www.skolskiportal.edu.me/Pages/Inkluzivnoobrazovanje.aspx>

b. Prilagođavanje programa nadarenim učenicima

Programi se obogaćuje po širini, ishodima i sadržajima učenja, kao i po dubini, metodama nastave/učenja koje treba da angažuju više misaone procese u obradi tih sadržaja, a u skladu sa sposobnostima, sklonostima, interesovanjima i motivacijom darovitih učenika. U procesu planiranja nastave, potrebno je da nastavnici pažljivo definišu ishode, sadržaje i metode učenja, koji će biti izazovni za darovite učenike i odgovarati njihovom stepenu razvoja, ali i biti povezani sa jezgrom programa. Sadržaji kojima se obogaćuje program treba da budu primjereni učenikovim interesovanjima, u cilju podsticanja njihove motivacije za rad i daljeg razvoja svih potencijala. Oni treba da budu dovoljno izazovni i raznovrsni da podstiču više misaone procese. Naglasak treba staviti na sticanje temeljnih znanja, a ne samo činjenica, pri čemu tempo rada treba da bude fleksibilan i da odgovara brzini napredovanja svakog darovitog učenika. Važno je da nastavnici koriste interdisciplinarni pristup u nastavi, koji je zasnovan na integraciji problema iz različitih oblasti nauke, jer se tako podstiče želja darovitih učenika za proširivanjem i produblivanjem znanja, kao i razvijanjem sposobnosti da reaguju na različite pojave.

Planiranje i pripremanje nastave treba da sadrži različite pristupe poučavanja, različite metode učenja i, na kraju, različite načine prezentovanja onog što se naučilo. Nastavu treba organizovati tako da omogući učenicima da primjenjuju metode učenja kao što su: rješavanje problema, izrada radova, istraživanja, kooperativno učenje, divergentno učenje i sl. Prilikom realizacije obogaćenog kurikulumu za redovnu nastavu, darovite učenike ne treba izdvajati iz odjeljenja, već im omogućiti individualan ili rad u grupi na zadacima i projektima uz stručno vođenje nastavnika. Postignuća u učenju se mogu unaprijediti kada daroviti učenici borave i uče u grupi onih sa sličnim sposobnostima i interesovanjima. Stoga je pored planiranja redovne nastave, potrebno sačiniti i plan rada dodatne nastave i sekcija slobodnih aktivnosti čijom će se realizacijom odgovoriti potrebama i interesovanjima darovitih učenika. U ovim planovima je potrebno posebno definisati ishode učenja koje podstiču više misaone procese (analiza, sinteza, evaluacija) kao i razvoj vještina.

H. VREDNOVANJE OBRAZOVNO – VASPITNIH ISHODA

Obrazovno-vaspitni ishodi predstavljaju iskaze o tome šta se očekuje od učenika na kraju određene godine učenja. Definisani su kao poželjna znanja, vještine i stavovi kojima učenici treba da ovladaju. Step en ovladavanja ovim znanjima, vještinama i stavovima određuje se vrednovanjem, odnosno, ocjenjivanjem ovladavanja obrazovno-vaspitnim ishodima.

Neobično je važno stalno imati na umu da su vrednovanje obrazovno-vaspitnih ishoda, poučavanje i učenje jednako značajni djelovi istog procesa. Vrednovanje, odnosno, povratna informacija učeniku i nastavniku o rezultatima učenja i poučavanja određuje dinamiku daljeg procesa učenja/poučavanja i definiše individualne potrebe učenika u tom procesu.

Koncepti vremena i prostora, uzroka i posljedica, konitiniteta i promjena, izvora i istraživanja i interpretacija i perspektiva predstavljaju okvir i obrasce unutar kojih tumačimo istorijske događaje i procese. Oni predstavljaju opšta načela, povezanost, strukturu i obrasce koji mogu biti primijenjeni na bilo koju istorijsku temu ili sadržaj. Razumijevanje ovih koncepata i obrazaca, i njihova primjena

u izučavanju istorije, vodi razvijanju kompetencija potrebnih kako u istoriji, tako i u ostalim predmetima i međupredmetnim oblastima društvene grupe.

Postignuća učenika, odnosno, nivo njihovog postizanja obrazovno-vaspitnih ishoda vrednuju se u okviru ovih temeljnih koncepata. Ocjena ne treba da odražava količinu informacija kojom je učenik ovladao, već da bude rezultat procjene koliko učenik može da stečena znanja i vještine primijeni za rješavanje problema.

Nastavnici treba da učenicima predoče i objasne šta se tačno očekuje od njih za određene nivoe postignuća. Vrednovanje treba da bude proces, da se vrši, obično, nakon obrađene određene tematske cjeline. Može se kombinovati pismeno i usmeno vrednovanje, kao i druge metode i tehnike.

Pitanja i zadatke objektivnog tipa treba kombinovati sa zadacima sa slobodnim odgovorom (esejskim zadacima). Pitanjima objektivnog tipa provjerava se stepen usvojenosti činjenica, odnosno, kvantitet znanja, dok se esejskim zadacima vrednuje kvalitet znanja. Esejskim zadacima (a tu spadaju i referati i istraživački radovi) učenici pokazuju svoje razumijevanje istorijskih činjenica, sposobnost organizovanja ovih činjenica u smislenu cjelinu, sposobnost interpretacije i vrednovanja istorijskih događaja, pojava i procesa.

U nastavi istorije religije neobično je važno da u procesu vrednovanja nastavnici vode računa o postignućima u afektivnom i socijalnom domenu. Ovi domeni odnose se na emocionalnu i socijalnu komponente učenja, i kreću se od osnovne spremnosti za prijem informacija do integracije uvjerenja, ideja, stavova, vrijednosti. Jednako je važno da učenici ovladaju činjenicama i vještinama, kao i da nauče da mora postojati ravnoteža između slobode u odgovornosti u demokratiji, da preuzmu odgovornost za sopstveno ponašanje i djelovanje, da prilagođavaju svoje ponašanje školskom sistemu vrijednosti, da rade timski, uvažavaju različitosti i suprotne stavove. Stepem ovladavanja ovim vještinama takođe mora biti dio ocjene.

Kriterijumi postignuća

Zadovoljavajući:

- Koristi primjeren rječnik kojim opisuje vjerovanja i religijske sisteme; uz pomoć nastavnika upoređuje obilježja vjerovanja i religija koje izučava, pronalazi sličnosti i razlike;
- Uz pomoć nastavnika obrazlaže kako su vjerovanja/religijski sistemi uticali na društvene pojave, procese, ideje, vrijednosti i stavove pojedinaca ili grupa, i kako su se mijenjali tokom vremena; objašnjava da li su promjene značile napredak ili nazadovanje;
- Uz pomoć nastavnika objašnjava uzroke i posljedice pojava i procesa koje izučava; na konkretnim primjerima uočava da su neki izroci i posljedice predstavljeni važnijim od drugih;
- Postavlja jednostavnija istraživačka pitanja, identifikuje i kombinuje informacije iz izvora kako bi došao do odgovora i zaključaka; uz pomoć nastavnika ili vršnjaka bira i organizuje informacije kako bi sačinio strukturiran rad; navodi izvore informacije u osnovnoj formi;
- Učestvuje u diskusijama i debatama na zadatu temu, navodeći argumente uz pomoć nastavnika ili vršnjaka, razumije i poštuje proceduru u diskusijama i debatama .

Dobar:

- Koristi primjeren rječnik kojim opisuje vjerovanja i religijske sisteme; upoređuje obilježja vjerovanja i religija koje izučava, objašnjavajući šta im je zajedničko i po čemu se razlikuju;
- Obrazlaže kako su vjerovanja/religijski sistemi uticali na društvene pojave, procese, ideje, vrijednosti i stavove pojedinaca ili grupa, i kako su se mijenjali tokom vremena; objašnjava da li su promjene značile napredak ili nazadovanje;
- Ređa uzroke i posljedice događaja, pojava i procesa prema značaju, navodeći neke argumente za svoj izbor; svrstava uzroke i posljedice prošlih događaja, pojava i procesa u zadate kategorije; pronalazi i objašnjava primjere posljedica događaja, pojava i procesa koji utiču na sadašnjost;
- Postavlja složenija istraživačka pitanja i planira istraživanje, samostalno bira i organizuje informacije kako bi izradio strukturiran rad, koristi stručne termine, navodi izvore u osnovnoj formi;
- Učestvuje u diskusijama i debatama na zadatu temu navodeći argumente; razumije i poštuje proceduru, uvažava argumente suprotne strane.

Vrlo dobar:

- Koristi razvijen rječnik kojim opisuje vjerovanja i religijske sisteme; upoređuje obilježja vjerovanja i religija koje proučava, analizirajući šta im je zajedničko i po čemu se razlikuju;
- Analizira kako su se način života, ideje, vrijednosti i stavovi pojedinaca ili grupa oblikovali/mijenjali pod uticajem vjerovanja/religija; stvara sopstvene zaključke o dometu i ritmu promjena, kao i o njihovim uzrocima i posljedicama;
- Analizira uzroke i posljedice događaja, pojava i procesa koje izučava, ređa ih po značaju i navodi argumente za svoj izbor; kategoriše uzroke i posljedice događaja, pojava i procesa;
- Planira i sprovodi istraživanje na zadatu temu, samostalno dolazi do utemeljenih zaključaka; izrađuje radove složenije strukture koristeći relevantne informacije i stručne termine, precizno navodi izvore informacija;
- Predlaže teme diskusija i debata i učestvuje u njima navodeći argumente; uvažava stavove suprotne strane; procjenjuje sopstvene i argumente suprotne strane.

Odličan:

- Koristi napredan rječnik za opis vjerovanja i religijskih sistema; upoređuje obilježja vjerovanja i religija koje izučava tumačeći sličnosti i razlike među njima;
- Analizira i procjenjuje kako su vjerovanja i religije uticale na oblikovanje/promjenu načina života, ideja, vrijednosti i stavove pojedinaca ili grupa; oblikuje sopstvena objašnjenja o uzrocima i posljedicama događaja, pojava i procesa, koja su potkrijepljena dokazima i smještena u odgovarajući kontekst;
- Ređa uzroke i posljedice događaja, pojava i procesa koje izučava po značaju, navodeći argumente za svoj izbor, koji upoređuje sa izborima drugih učenika; kategoriše uzroke i posljedice prema različitim kriterijumima;

- Sprovodi istraživanja o zadatim temama i samostalno dolazi do utemeljenih zaključaka; koristi raznovrsne izvore analitički i kritički; izrađuje složenije strukturirane naracije, opise i objašnjenja, koristeći relevantne informacije i stručne termine, dosljedno navodi izvore informacija;
- osmišljava teme diskusija i debata, učestvuje u njima navodeći argumente, uvažava argumente suprotne strane, procjenjuje sopstvene i argumente suprotne strane.

I. USLOVI ZA REALIZACIJU PREDMETA (STRUČNA SPREMA I LITERATURA)

Za kvalitetno i efikasno izvođenje nastave istorije religije neophodno je korišćenje materijalnih sredstava koja olakšavaju proces, podižu motivaciju i interesovanje i omogućavaju primjenu različitih metodskih postupaka. U učionici na raspolaganju moraju biti različiti priručnici, didaktička pomagala i audio-vizuelna sredstva.

Potrebna audio-vizuelna sredstva su:

- dijaprojektor,
- televizijski prijemnik,
- video-rikorder,
- kompjuter s priključkom na internet.

Istoriju religije u osnovnoj školi može izvoditi nastavnik koji ispunjava uslove propisane Zakonom o osnovnom obrazovanju i vaspitanju i Pravilnikom o profilu obrazovanja nastavnika predmetne nastave za nastavu redovnog predmeta Istorija. Projektovani nastavni kadar preporučujemo edukaciju od strane Zavoda za školstvo, prije realizacije nastavnog programa.

Literatura

1. A. Menj: Istorija religije, Plato, Beograd, 2005.
2. Dž. Makmaners, priređivač: Oksfordska istorija hrišćanstva, I-II, Clio, Beograd, 2005.
3. D. Dž. Goldberg, Dž. D. Rejner: Jevreji – istorija i religija, Clio, Beograd, 2003.
4. Dž. Bouker, urednik: Kembridž Ilustrovana istorija religije, Stylos, Novi Sad, 2006.
5. Dž. L. Espozito, priređivač: Oksfordska istorija islama, Clio, Beograd 2002.
6. E. O. Džems: Uperedna religija, Matica srpska, Novi Sad, 1978.
7. Trevor Ling: Istorija religije Istoka i Zapada, Srpska književna zadruga, Beograd, 2000.

Predmetni program **ISTORIJA RELIGIJE**, izborni predmet IX razred osnovne škole uradila je Komisija u sastavu:

mr Jasmina Đorđević
Dragoje Đokić

U izradi ovog programa korišćen crnogorski program istorije religije iz 2009. i *Metodološko uputstvo za pisanje predmetnih programa zasnovanih na ishodima učenja*, 2017.

Nacionalni savjet za obrazovanje (II saziv) je na 15. sjednici, održanoj 03. jula 2017. godine, utvrdio predmetni program **ISTORIJA RELIGIJE**, izborni predmet za IX razred osnovne škole.